

ПРИМЕРАК

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ. ženski pokret

Уредник, ВЕРА ЈОВАНОВИЋ

СА Д Р Ж А Ј :

- 1 ЖЕНСКО ПОЉОПРИВРЕДНО И ДОМАЋИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ У ЧЕХОСЛОВАЧКОЈ *Марија Ђ. Поповић*
- 10 TRGOVINA ŽENAMA I DECOM . . . . . *Adela Milčinović*
- 14 ŽENA . . . . . *Klara Dajčova*
- 22 О ПРАВНОМ ПОЛОЖАЈУ ЖЕНЕ ИЗ 1852 *Соња Фешерова-Ћук*
- 23 ZNAMENJA OV ROTU . . . . . *A. Š.*
- 27 ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ЖЕНСКОГ ПОКРЕТА У САРАЈЕВУ
- 34 БЕЛЕШКЕ : 45 Kongres internacionalne abolicionističke federacije. — *Adela Milčinović.* — Изборно право у Бразилији. — Полишичка права жена у Маџарској. — † *Mme Witt-Schlumberger*: — Обреновачка Женска Породичина за Женски Покрет. — „Дом за усамљене жене“. — *Ženska stručna škola u Modriču.* — *D. Stokić.* — *Ilustrovana Omladinska Biblioteka.*
- 38 ЕВАДНА . . . . . *Сара Гранд*

2.66/12

НАЈВЕСЕЛИЈИ САМ И
НАЈЗАДОВОЉНИЈИ
КАД МИ МАМА КУПИ
ЦИПЕЛЕ, БАТА.

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

СВЕСКА 1. — 15. ЈАНУАР — ГОД. VI (1925)

О

ЖЕНСКО ПОЉОПРИВРЕДНО И ДОМАЋИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ У ЧЕХОСЛОВАЧКОЈ

Сеоске домаћичке школе у Чехословачкој основане су већ пре 40 година. Још онда у времену економске кризе 1884. године увидели су напреднији сељаци да није довољно бринути само за васпитање и просвећивање будућег чешког сељака, него да се поред тога мора исто тако просвећивати и образовати жена сељанка, како би са одговарајућим образовањем у пољопривреди и газдинству постала први и најбољи помагач и сарадник свога мужа. Не каже се узалуд: „Кућа не стоји на земљи, него на жени!“ Тим пре то ће важити за просвећену, разбориту, вредну и добру жену, практичну домаћицу, која би постала душа сеоске куће.

Прва чешка сеоско-домаћичка школа основана је била 1884 год. Друга је основана 1885 год. и трећа 1887 год. Ове школе биле су основане о трошку месних пољопривредних друштава и издржаване су биле од земаљског Одбора и Министарства Пољопривреде. —

Обучавање у тим школама трајало је годину дана. —

Као свака нова идеја, тако и ова корисна установа у своме почетку морала је издржати тешке тренутке и борити се за свој опстанак баш са онима, којима је била намењена и за које је и створена. —

Позната је ствар да сеоски човек тешко прихвата сваку новост, много теже но варошки човек, који брже и живи, и који се свакој новости лако и прилагоди. — Село је отпорније за новине и то је донекле и добро, јер се тако обуздавају нагли преокрети и онемогућавају чести и штетни експерименти, па тако и домаћичке школе није мимоишао тај отпор.

Налазило се доста људи са пуно разумевања за ову нову установу, корисну за село, али је било и таквих, који су остали равнодушни чак и одлучни противници њени. —

То су били они, којима је годило да буде жена роб у кући, без ширег знања, без своје сопствене воље, или, који су се бојали просвећене жене. — Они нису могли да схвате сву штетност од чувања мрака, штетних обичаја и навика у кући, око куће, у пољу и у тору.

Доцније нешто тај отпор слаби. Резултати ових школа били су одлични и очигледни. Школе су давале селу вредну, стручну образовану жену, која је потпуно свесна свог задатка и као домаћица и као мајка и као супруга и као члан друштва и државе. То се видело код оних младих домаћица, чији се родитељи или мужеви нису устезали да пошаљу своје кћери, односно жене у те школе. — Њихове су куће биле ведре, насмејане, њихове баште пуне цвећа и мириса, њихови пчеларници и живинарници лепо и модерно уређени, у воћњаку, у пољу, њиви и стаји свуда је био ред, и напредак. —

Снага, удружена са умом и разумевањем, стварала је од назадних и сиромашних, напредна и богата села.

Бојазан назаднијих сељака да ће се просвећивањем жена отуђити од села и завољети раскошан и беспосличарски варошки живот, показала се неоснована. На против жени, у тим школама просвећеној и образованој, село је било још милије; она је у њему налазила читав свет, *свој свеш.* пун занимљивости, природности, и лепоте, којих варош нема. — Оне су за сваки труд биле богато награђене. Резултати њиховог рада били су брзи и очигледни: у башти поврће расте, и цвеће цвета, у живинарнику живина се множи и расте, кошнице се роје, и пуне медом, воћњаци цветају и доносе плод, поља се зелене и жњу. Живи се у миру на својој грудви и на своме хлебу.

Домаћичке школе су умеле да развију до највећег степена у душама младих сељанчица љубав према родној грудви, према селу, да им омиле поља, стоку, воћњаке па чак и сеоску народну ношњу тако живописну и лепу у појединим крајевима. —

Оне су поред чисто стручног образовања, деловале и на карактер и срце младих девојака, стварајући од њих идеалне домаћице, које се нису стиделе никаква посла. Напротив, оне су сваки посао умеле да идеализују, да га учине забавним и пријатним.

Таквим домаћицама, спремним у тим школама има у мно-
гоме да се захвали што чешка култура у опште а њена пољо-
привреда напосе, стоје на тако високом ступњу. Но то још
није све.

Образоване сеоске домаћице имале су и развијену *класну*
и *полишичку свест*. Село и интереси његови за њих су били
изнад свега. Оне су и своју децу одгајивале у том духу, у духу
земљорадничког-демокрашизма.

Тако је створен читав ред жена, одличних поборника зем-
љорадничких идеја, чија је суштина била у томе, *да се село*
економски оспособи и ослободи, да се културно издигне, да
се полишички учини независним од вароши, да му се опише
благостање подигне до што већег степена, једном речју, да
се изравна са варошима у уживању плодова културе, технике и
цивилизације!

И у том правцу постигнут је огроман успех. Скоро свако
село у Чешкој има своје читаонице, певачке дружине, соколска
друштва, апотеке, лекаре, одличне друмове, електрично осветлење,
друштва за украшивање и одржавање реда и чистоће у селу,
лепе и здраве домове, и по коју стручну школу, разна удру-
жења као н. пр. удружење сеоских жена, чијом иницијативом се
отварају разни курсеви н. пр. о конзервисању воћа и поврћа,
пчеларски курсеви и организују разна корисна предавања. У
последње време јавља се велико интересовање за гајење сви-
лених буба. —

Време је разбило, дакле, све предрасуде, и искоренило рђава
мишљења о овим школама код појединаца на селу, јер су оне
заиста давале сјајне резултате. Из године у годину број ученица
које су пролазиле кроз те школе растао је а још већи број је
био оних, које су желеле да прођу кроз њих, и за то су се мо-
рале отворати нове и нове школе. Наставни програм сеоско-до-
маћичким школама је следећи:

	Часови недељно
1) <i>Законодавство</i>	1
2) <i>Чешки језик</i>	3
3) <i>Рачун</i> (домаће рачуноводство и основи гео- метрије.	3
4) <i>Педагогија</i> (Телесни и душевни напредак детета.	2
5) <i>Пољско газдинство</i> (састав земље, ђубрење,	

Часови недељно

обрађивање и улепшавање земље, гајење најважнијих пољопр. биљака	1
6) <i>Повртарство</i> . (Оснивање домаће баште, гајење поврћа, воћака, цвећа.	1
7) <i>Стоочарство</i> (нега, исхрана, гајење и чување стоке, свиња, оваца, коза, пит. зечева	2
8) <i>Живинарство</i> . Састав тела код живине, сортирање живине, поједине расе, одгој, исхрана, нега, болести код живине, вештачка производња пилића, пс дизање живинарника ит.д. —	1
9) <i>Природне науке</i>	2
10) <i>Хемија</i> (Органска и неорганска хемија и технологија	2
11) <i>Физика</i>	1
12) <i>Земљопис</i>	1
13) <i>Историја</i>	1
14) <i>Хигијена</i> човеч. тела, прва помоћ, заразне болести, нега детета и т. д.	1
15) <i>Наука о домаћ. газдинству</i> . (Уређење куће, чишћење стана, посуђа, веша, о поступању са млађима и т. д.	2
16) <i>Млекарство</i>	1
17) <i>Наука о храни</i> (намирницама, исхрана човеч. тела, о хранљ. материјама хемијски састојци хране, о набавци и чувању намирница ит.д.	2
18) <i>Кројење рубља и хаљина</i>	2

Практични радови:

1) <i>Женски ручни рад</i>	14 часова
2) <i>Кување</i> (спремање обичних и сложених јела	35 "
3) <i>Чишћење у кујни</i>	18 "
4) " у иншернашту	11 "
5) <i>Пракса у башии према потреби</i>	
6) " " млекари " "	
7) <i>Пракса у живинарнику</i>	11 "

Поред ових предмета постоје и часови „Дискусија“, у којима ученице имају прилике да се вежбају у изражавању, одржавању предавања разних тема, и т. д. Овим дискусијама увек је присутна управитељица интерната, која даје потребна упутства и савете за оснивање друштава, о вођењу записника, о седницама и т. д.

Све ове школе ради обуке у пракси и очигледне наставе и због лакшег издржавања истих имају своја имања 10, 20, 30 хектара земље, на којима се гаји стока од расе, живина и т. д.

Да би ове ученице узеле учешћа у свима практичним радовима, подељене су на групе у којима остају недељу дана, (на пр.: једна група је у кујни и трпезарији, друга се брине за ред и чистоћу у школском интернату, трећа група је код стоке и у млекарнику, четврта је код живине и у башти, и пета пере, суши и пегла веш.

На практичне радове у пољу излазе све ученице заједно са наставником. —

Душа сваке па и ових школа је добро наставништво, од којег највише зависи успех и напредак тих школа. —

За то се спремају наставнице у нарочитим школама, и врши се строг избор, чиме се ми у Србији не можемо похвалити. —

Настава траје у тим сеоско домаћич. школама годину дана, и свака школа има 2 наставнице за природне и економске науке, од којих је једна и управитељица школе интерната, а која узима обично теже предмете, као старија и искуснија наставница, и друга је као асистенткиња и замењеница, која је обично почетница; па онда једна наставница кувања, једна за женски ручни рад и ред и чистоћу у интернату, и једна наставница за литеарне предмете. —

Разуме се, да настава у домаћ. школама је много компликованија и тежа но основ. школама, те се за њу тражи не само потпуна теориска спрема у стручним и педагошким предметима, но и добра практична спрема, јер је и карактер и циљ самих школа у првом реду практичан. —

Наставнице и ученице станују у истој школи — интернату и чине неку врсту велике породине.

Будући у интернату ученице су у непрестаном додиру са наставницама, од којих су поучаване, упућиване и ван школских часова, јер су наставнице са њима и ван званичних часова, за време одмора, забаве, ит.д. — И баш овај додир ван школске учионице има благодетан и велики утицај на душу ученице, на образовање карактера њеног, и на целу њену будућност.

Ту се она учи старије да поштује и воли, у тој заједници живота она осети праву љубав, своје другарице воли као сестре, у наставницама налази мајку, саветницу, и она се после те године проживљене у школском интернату, враћа својој кући нова и препорођена. —

Из овог се види јасно са каквим ретким душевним особинама треба да се одликују наставнице тих школа, у којима треба да гледају ученице — будуће сеоске домаћице и мајке, *узор врлине вредноће, реда и пожршвовања*.

Оне се морају и душом и телом све предати своме послу, који никад не напуштају ни дању ни ноћу. — — —

Да би се омогућила посета тих школа и оним сељачким кћерима, које нису могле посећивати једно-годишњу сеоско-домаћ. школу, организовао је земаљски Одбор петомесечне летње сеоско-домач. школе, при мушким зимским пољоприв. школама, које су иначе биле лети празне и тако се створила могућност за стручно образовање још већег броја женске сеоске деце. —

Поред ових летњих школа оснивани су још и безбројни краткорочни покретни домаћ. курсеви.

Све ове школе биле су типа приватних школа, и издржаване су биле из средстава месних друштава, добротвора, и са делимичном учаси државе, покрајине, што је и отежавало ширење тих школа. —

Тек 1918 године постале су ове школе државне и тог тренутка налазимо у Чешкој 13 школа једногодишњих и 15 петомесечних. —

Влада младе чехословачке републике још одмах у почетку и ако оптерећена организацијом нове државе, поклонила је много пажње свим пољопривредним школама, па и сеоско-домаћичким и учинила их државним школама.

Она је добро схватила, шта значи то имати на селу образованог сељака и сељанку, јер поред осталог то је био и један услов за већу продуктивност села, која је нарочито за ондашње економске прилике од особитог значаја била.

Иначе све те школе потпадају под Министарство Пољопривреде. Оно је повело специјалну бригу и за мање просвећену Словачку где су одмах основане 3 сеоско-домаћичке школе. У Чешкој су поред ранијег броја основане још 3 једногод. домаћ. школе а 2 школе са 5-то месечном наставом. —

Поред тога ове сеоско-домаћичке школе допуњене су целим редом институција, које су од великог утицаја и значаја за развој тих школа и за ширење новог духа у свим слојевима радног сеоског народа.

На томе путу отишло се још даље. Поред горњих школа, новодонесеним законом отварају се нове *народне пољопривредне сеоске школе за мушку и женску сеоску децу*. —

То су сасвим нове школе које су обавезне за ону децу, која имају само 8-мо годишње школско образовање. — (Дакле: 8 разреда основне школе, или 5 разреда основ. и 3 разреда грађанске школе ит.д.)

По новом закону минимално школско васпитање на селу траје 10 година.

Ко не може после тих 10 година да продужи у вишим или стручним школама, он ступа у живот са довољном спремом, образовањем и знањем, да живи на селу и да се по својој потреби и у својој струци сам уавршава. —

За те две последње године у народ. пољopr. школама пружа се сеоској деци поглавито стручно образовање, које је неопходно потребно за живот и газдинство на селу. —

Све народне пољoprив. школе су или мешовите (мушке и женске) или само мушке или само женске.

Циљ ових школа јесте тај:

Да усаврше, прошире обавезно осмогодишње, школско образовање сеоске омладине, да је припреме за будући практичан живот тиме, што допуњавају најважније знање из пољoprивредних наука, и да најзад буде жељу за већим познавањем пољoprивреде. Оне поред тога служе као припремне школе за друге пољoprивредне и сеоско-домаћинске школе.

Настава у народним пољopr. школама, траје 2 године. Свака школска година траје 10 месеца. —

Школски месни одбор прави распоред часова према месним приликама и потребама. —

Часови се распоређују тако да се за недељу дана одржи 8 часова теорије и за ту сврху искоришћавају се зграде и учионице основ. школа, кад су слободне. (т.ј. четвртком и суботом после подне и недељом и празником.)

Наставни план тих школа је следећи:

- 1.) Чешки језик и писменост.
- 2.) Рачун, рачуноводство и геометрија.
- 3.) Природне науке и народна економска основа пољoprивр. продукције, задругарство, и осигурање. —
- 4.) Законодавство.
- 5.) Хигијена и телесно васпишање.
- 6.) Наука о домаћ. газдинству. —

Према месним приликама, одређују се и часови практичних радова у школској башти, њиви, воћњаку, пчеларнику ит.д. —

За женску децу према могућности приређују се практични радови у кући, у кухињи у кувању, конзервовању воћа, поврћа ит.д.

Поред тога приређују се честе екскурзије на узорна имања, задругарске млекарнице, живинарнице, млинове, фабрике, пољопривредне и домаћичке школе, изложбе ит.д. Да би се створио довољан кадар наставника-ца за ове народне пољопр. школе, отворени су нарочити курсеви за наставнике-це основ. школа, и учитељице ручног рада на селу.

Ови течајеви оснивани су при појединим пољопривр. школама, и трају 4¹/₂ месеца са овим наставним предметима: —

- 1.) Законодарство.
- 2.) Хемија.
- 3.) Мелијорација.
- 4.) Пољопривредне машинерије.
- 5.) Воћарство, вртарство, цвећарство.
- 6.) Сточарство и млекарство.
- 7.) Ветеринарство.
- 8.) Домаће рачуноводство.
- 9.) Пољопривредна администрација.
- 10.) Трговачка наука и задругарство.
- 11.) Пољопривр. индустрија.
- 12.) Пољопривр. пракса.
- 13.) Домаћичка пракса.
- 14.) Домаће газдинство и познавање робе.
- 15.) Теорија кувања.

Посетиоци-це ових курсева помажу се државним стипендијама.

Да споменемо још и нове *пољопривредне средње сеоско-домаћ. школе*, основане 1920 год. при мушким сред. пољопривр. школама. Циљ тих школа је, да пружи више стручно образовање оним ученицама, које желе да се посвете пољопривреди као својој професији, т. ј. да управљају сеоским имањима, или да се усаврше у рационалном газдовању на селу.

Средње сеоско-домаћич. школе привремено су двогодишње и настава у њима допуњује наставу из једногодишње домаћичке школе.

У те школе дакле примају се само свршене ученице 1-годишње домаћичке школе.

Наставни план ових последњих је следећи:

- 1.) Чешки језик.
- 2.) Немачки језик.
- 3.) Земљопис.

- 4.) Историја.
- 5.) Хигијена.
- 6.) Математика.
- 7.) Геометрија.
- 8.) Геодезија.
- 9.) Физика и метеорологија.
- 10.) Општа физика и агркултура.
- 11.) Природне науке са праксиром.
- 12.) Народна економија са статистиком.
- 13.) Патологија биљака.
- 14.) Морфологија и физиологија домаћ. животиња.
- 15.) Биљна продукција, општа и специјална.
- 16.) Продуктивност домаћ. животиња,
- 17.) Млекарство са праксом.

Поред ових пољoprив. средњих домаћин. школа, дозволило је Министарство Пољoprивреде у договору са Земаљским Одбором за коедукацију на средњим и вишим пољoprив. школама, образовање ограниченог броја ученица.

У сваком разреду може бити само 5 ученица. Настава у средњој пољoprив. школи траје 4 године.

Такође велика школа (пољoprивредни факултет) је приступачна чешким женама под истим условима као и мушкарцима.

На тај начин смо изнели објективан преглед школа и установа у којима се омогућује опште и стручно образовање свакој чешкој сељачкој кћери, коме се, као што се и види поклања велика пажња и о чему влада води специјално старање.

Да поменемо најзад, да се сваке године приређују конференције целог наставништва тих пољoprивр. и домаћ. школа, на којима се претресају: положај, потребе, евентуалне реформе, и прати рад и напредак тих школа. —

На последњој конференцији на којој је било заступљено 220 школа са 300 учасника, поред других радова и реформи, израђени су у одсеку за домаћичке школе за поједине школе савршенији програми и градива школских предмета, према којима би се имали израдити нови одговарајући уџбеници. — Решено је поводом овога још и то, да уџбенике, из обзира педагошких и методиских пишу стручњаци односних школа, а да их издаје Минист. Пољoprивреде о свом трошку, и да их продаје по цени коштања. —

Поред тога препоручено је, да се у тим школама води узорна економија и администрација,

Пали су предлози за оснивање нових школа, јер се увиђа, да је досадањи број недовољан пошто су те школе постале једна од најкориснијих установа за село.

Програм конференције допуњава се стручним предавањима, универз. професора и директора тих школа, као и разним екскурзијама.

Време пак конференције одређује се онда, када је пољска вегетација у највећем жеку, у моменту дакле које је најзгодније за разне опите.

Те конференције трају неколико дана, и дале су врло добре резултате. — Оне дају директиву целокупном пољопривредном образовању у Чехословачкој. Најзад, у погледу организације ових школа, треба рећи, да свака категорија тих школа има своје специјалне референте при Земаљском Одбору и Министарству Пољопривреде.

Марија Ђ. Поповић

TRGOVINA ŽENAMA I DECOM

Od 18—20. septembra pr. godine održan je u Štajerskom Gracu kongres za suzbijanje trgovine belim robljem. Interesovanje za ovo pitanje bilo je vrlo veliko, što se videlo po broju delegata. Bilo je zastupljeno svega 25 država sa preko 400 delegata, od kojih 75 oficijelnih zastupnika pojedinih država.

Naša se delegacija sastojala od 10 članova, medju tima tri predstavnika države. Državni delegati bili su gg. Vladeta Miličević, sekretar Min. Unutr. Dela iz Beograda, Vladimir Vasiljević, šef ćudorednog odseka iz Zagreba, Dr. Robič, šef ambulante za vener. bolesti iz Maribora, te socijalne radenice: Zorka Janković od „Zaštite devojaka“ iz Beograda, Danica Bedeković, Kristina Hafner i Adela Milčinović iz Zagreba, svećenik Ivan Kalan i šef policije Gustin iz Ljubljane, te jedan slovenski novinar. Na žalost nije naša delegacija mogla učestvovati u odlučivanju pri pojednim pitanjima, jer naša država nema još obrazovan „Nacionalni komitet“, čija je glavna zadaća suzbijanje trgovine ženama i decom i svega, što stoji s tim u najužoj vezi.

Nacionalni komitet nije državna ustanova. Država samo potpomaže njegov rad. Članovi toga Nacionalnoga Komiteta nisu

društva, nego pojedinci. Uplivne ličnosti u čiji delokrug pada zaštita žene i dece, to su u prvom redu Ministarstvo Nar. Zdravlja, Ministarstvo Javne Besbednosti, Ministarstvo Socijalne Politike, sveštenici, lekari i žene, javne radenice i feministkinje u čiji program pada zaštita i podizanje žene. Komitet taj ne treba da ima mnogo članova, ali oni koji se nadju tu na okupu, treba da su vredni i poznati radenici, koji imaju ljubavi, volje, vremena a ponajviše moći za taj rad.

Govorim za to toliko opširno o Nacionalnom Komitetu, jer sam se upoznavši na ovom kongresu o delokrugu i radu Nacionalnih Komiteta, uverila o velikoj važnosti, koju oni vrše u narodu. Ženski deo naše delegacije — jer u tim komitetima rade ponajviše žene, pa su i tri četvrtine delegata ovoga kongresa bile žene — zatražio je od sekretara Nacionalnoga biroa, koji je glava svih Nacionalnih komiteta, Miss Ane Baker, upute za obrazovanje toga komiteta u Jugoslaviji, pa će se u najkraće vreme i kod nas obrazovati Nacionalni Komitet.

Kongres je otpočeo čitanjem referata Nacionalnih komiteta iz kojih se videło, da je glavna pažnja posvećena, osnivanju domova za žene i devojke, koje putuju, te nemaju konačišta ili su inače ugrožene, da upadnu u zlo. Nadalje nadzoru nad lukama za iseljenike, nadziranju šeljezničkih stanica i vozova, te suzbijanju nemoralnih publikacija, koje sve u veliko pogoduje trgovanju belim robljem.

Glavne tačke programa ovoga kongresa bile su: 1) *pornografske publikacije i prikazivanja*, 2) *Iseljništvo*, 3) *O zabrani primanja stranih podanica u javne kuće*, 4) *Ženska policija*.

Referent za prvo pitanje bio je Mr. Kendal (Engleska). Istakao je usku vezu između tih nemoralnih publikacija i trgovine belim robljem. Suzbijanjem nemoralnih publikacija, suzbija se i ovo drugo. Ženevska konvencija od g. 1923. zaključila je, da se ima delovati na sve države u tom smeru, da se širenje pornografske literature kažnjava kao zločin. U Engleskoj ima doskora da takav zakon stupi na snagu. Samo svaki narod ima sam za sebe da odredi što razumeva pod rečju „pornografija“, jer je to vrlo različito kod pojedinih naroda.

U diskusiji raspredalo se o kinu i reklamnim slikama. Mladeži je zabranjeno pohađjati neke predstave, ali pred kinom mogu da gledaju najnemoralnije plakate i slike. Naročito bi se moralo paziti, da se takovi plakati ne lepe u blizini škole.

Mr. Cohen (Engleska) referisao je o temi: „*Iseljenišтво u vezi sa trgovanjem belim robljem*“. U tom je pitanju bila raspisana anketa i 13 je zemalja odgovorilo.

Da se predupredi trgovanje ženama i decom važno je, da iseljenica znade jezik one zemlje u koju seli. Nacionalni komiteti moraju utjecati na vlade, da naročitu pažnju posvete ženskim iseljenicima: 1) Za vreme pre nego se ukrcaju na ladju; 2) da na ladju ne budu pojedini članovi obitelji razdeljeni; 3) Da se dozvoli društvima, koja se bave suzbijanjem trgovine belim robljem, da pre odlaska broda kao što i pre iskrcavanja budu na ladji; 4) da na iseljeničke brodove budu puštene osposobljene žene, koje će nadzirati ženske iseljenike; 5) da se parobrodarska društva prisile, da iznese na brodu ploče, kojima se upozoravaju iseljenice na opasnosti koje im prete i kako da se od njih očuvaju.

Većina država imade vrlo dobre zakone i odredbe. Ali zakon nije sve. Važno je *kako* i *tko* taj zakon izvršuje. Dr. Büsching (Berlin) naglašava pri tom od kolike je važnosti, da se ispita karakter tog nadzornog osoblja. To ne može da se poveri bilo kom činovniku. Imade posebni tip ljudi (muškaraca i žena, to je svejedno), koji imaju naročiti dar, da vode brigu o drugomu. To je tip „socijalnog čoveka“ i samo takovim ima da se poveravaju takova mesta.

U diskusiji svi govornici bez razlike naglašavaju potrebu domova u lukama i nameštenje ženskih nadzornika, koji vode brigu o ženama i deci za vreme njihovog boravka u luci, prate ih na putu preko mora i prve dane boravka u novom svetu. Tu su opasnosti najveće. Poznato je, da upravo u tim velikim lučkim gradovima postoje čitave poslovnice za trgovinu belim robljem i da agenti tih poslovnica vrebaju baš na iseljenice, koje im, neveste jeziku i nepoznavajući opasnosti, padaju u šake. Nemačka, Engleska, Danska i još neke države vrlo su dobro organizovale ovaj starateljski rad u lukama i na prekomorskim brodovima.

Treće pitanje o „primanju i stranih podanica u javne kuće“ rešeno je brzo, jer su svi govornici bili saglasni u tome, da će se na taj način najlaglje stati na put trgovanju belim robljem, jer su se te nesrećne žrtve većinom eksportirale u inozemstvo.

O tom je pitanju stvorena sledeća rezolucija: „Šesti međunarodni kongres stoji na stajalištu, da je reglementacija i kaserniranje, kao glavni uzrok trgovine devojaka, gdegod se nalazi, atentat na čovečanska prava i čovečansko dostojanstvo. Zato ovaj kongres ne može, na diskusiju stavljenom pitanju o primanju stra-

nih podanica po bordelima, potpomoći, nego će se bez kompromisa boriti odsad, kao i do sada za abolicionističku ideju.“

„Nema kompromisa!“ — viknuo je prof. Ude, fanatični pobornik abolicije. „Što je etički neispravno, to je medicinski, juridički i socijalno neispravno.“ Mi ne možemo u jednoj zemlji ženu zaštićivati, a u drugoj ju predavati na milost i nemilost zlu. Sramotno je, da vlade sile policiju, da čini nepravdu na rođenim kćerima. Reglementacija ne smije postojati. Mi trebamo domove za unesrećene žrtve muške pohote!“

O „Ženskoj policiji“ referisao je dr. Snow (Amerika): U Americi postoji veliki interes za nameštanje ženskih policajnih činovnika. Njihov posao nije privoditi kazni, nego zaštićivati od zla. Dakle rad više starateljski. U nekim su gradovima dodeljene jedna ili dve žene načelniku i šefu policije, kao pomoćne sile. Pri izboru tih činovnika ima biti veoma oprezan. To treba da su u prvom redu žene sa socijalnim osećajem i njihov delokrug treba da je tačno određen. U Saveznim državama Amerike imade već bezbroj ženskih policajnih činovnika. Oni treba da su spojka (veza) između već postojeće policije i dobrovoljnih organizacija.

Šef bečke policije istaknuo je sve prednosti ženskih policajnih činovnika. U Wienu imadu u tom pogledu najbolje iskustvo. Bečka je policija organizovana tako, da na 1200 policajnih činovnika jesu 400 žena, dakle $\frac{1}{3}$. To je naročita zasluga tamošnjeg predstojnika policije Šobera, koji ima mnogo socijalnog shvaćanja i znade ceniti rad žene na socijalnom polju. Njegovom zaslugom biti će ondje u najkraće vreme uvedeni i policajni ženski lekari, koji će jedini vršiti pregled žena i dece.

Komesar kriminalnog odeljenja u Berlinu dr. Müller ističe koliko mu je u njegovoj praksi koristio rad žene. U Berlinu već nekoliko godina dolaze deca samo pred ženskog činovnika. Iskustvo je potvrdilo, da se žene radje poveravaju ženama nego muškarcima.

Svi su se govornici saglasili u tome, da žena treba da udje u policajnu službu i da se njena saradnja na tom polju može samo najtoplije preporučiti svim vladama. Naročito u poslovima gde su u pitanju deca i žene. Razume se, da ona ne će moći nadomestiti „potpunog“ policajca. Ali u tome baš i jeste njezina prednost, jer će njeno delovanje biti više starateljsko, materinsko.

Rezolucija o ovom pitanju naglašava prednosti ženske policije i stavlja u dužnost Nacionalnim komitetima, da porade kod svojih vlada, da bude svakom policajnom uredu prideljen dovo-

ljan broj ženskih sila, koje ima da su brižno odabrane, stručno izobražene i providjene svim punomoćima, kao i muški policajci. Njihova je glavna zadaća nadzirati žene i decu.

Kako su i naši zvanični delegati prisustvovali tome kongresu i uvidili prednost i potrebu uvođenja ženske policije, te su o tome podneli ministarstvima referate, nadamo se, da će se i kod nas u najkraće vreme pristupiti uređenju ne samo ovoga, nego i svih onih ostalih pitanja, koja su raspravljana na ovome kongresu.

Adela Milčinović.

Ž E N A

III

O poniženju. — Na životu žena kraj kojih danomice prolazite, kao da leži biljeg nekog podnošenja. Ali kad bliže pogledate to podnošenje izgleda više, kao da se to nosi kroz svijet jedan naslućeni neizraženi zakon.

Onima koji govore o ropskoj čudi, moglo bi se reći: „Gledajte, zar vi zaista vjerujete, da je ženino snošenje sudbine uvjetovano ropskom čudi i inferiornošću?“

Ili je tu možda besvjesno priznat veliki jedan zakon kroz sva ta stoljeća. Zašto taj vječni život iza zastora u mraku?

Kako je muškarac tu sasvim drugačiji. On se ponosi svojom ljubavi i on se ponosi baš slobodnom ljubavlju, on joj se raduje i njegov ponos nije samo izvanjski. To tako biva i kod razvijenijih i kod primitivnoga čovjeka. Muškarac svoju ljubav njeguje kao neku vrlo milu biljku. A zašto se žena u slobodnoj ljubavi ne osjeća jakom i ponosnom, zašto joj ona ne daje da digne glavu i da samosvjesno i jasno reče: „Eto ja živim svoju ljubav“. Zar vjerujete, da se tu snosi moral zaista samo iz bojazni pred poniženjem, iz bojazni da će izgubiti prijatelje i da će biti izložena bijedi. Vjerujete li da je zaista samo to? Slobodna ljubav daje ženi ono što daje muškarcu. Ona joj ne daje onaj ponos i onu samosvjest. Da, i iza nekoga vremena vi vidjate kako ju njezina ljubav počinje da tišti.

Vidjela sam ih koje su bile sretne, koje su u prvo vrijeme bile dapače u svojoj slobodnoj ljubavi i vrlo sretne, ali jednoga

dana, kako da je na njihove crte pala jedna sjenka, i sjena postala je brazdom i napokon njima je na licu pisalo da nijesu sretni.

Često one kad ste ih pitali i nisu pravo znale što ih tišti. Tek kasnije one su shvatile.

Poznajete li ženu, koja je sretna, koja je sasvim sretna u svojoj neokrnjenoj slobodnoj ljubavi, negirajući materinstvo i poznajete li ju već dugo? Zar se ne sjećate, da ste na mnogima od ovih otkrili, kao da su doživjele neko poniženje?

Poznajem ih, koje su svoj osjećaj poniženja nosile u sebi kao jednu duboku skrivenu ranu. Zašto one osjećaju poniženje, ma da im često nitko i ne zna šta se zbilo? Zašto na njima nalazite osjećaj, kao da se nešto okrnjilo od njihovog dostojanstva, kao da im je netko uzeo jedan dio njihove veličine? Zašto to nalazite i ondje, gdje im o tom nitko nikad nije govorio, gdje iz vana nikad nije pala ni jedna prijetnja zamjeravanja ili preziranja, ni jedna preporna riječ, ni jedan sumnjičavi pogled?

Nije moguće da je to samo strah, da se je povrijedio moral, kojega možete da zovete mrtvim moralom. Jer takovim bi se on morao da nazove, kad bi to bilo istina, da on znači jedno sužanjstvo; moral koji se temelji samo na ucjepljenim dogmama, kojega održava izvanjska nužda, koji nije obrazložen etičkim pretpostavkama, takav bi se moral morao nazvati mrtvim moralom. Da je taj osjećaj poniženja, samo osjećaj poniženosti pred izvanjim nametnutim zakonom, održavan strahom pred kaznom, onda se on ne bi pojavljivao i tamo, gdje se nikada nije saznalo za grijeh. Taj čudnovati osjećaj poniženja mora da je uvjetovan nečim dubljim, nečim bitnim što je bilo povrjedeno.

Gdje leži razlog tome stidu pred samom sobom, zašto se žena osjeća poniženom? Kako da se razumije, zašto žena ne zna da uživa u svome spolu kao muškarac, zašto one gomile žena, koje ljube ne mogu da uživaju samo u onim stotinama sitnica u kojima muškarac ili barem većina njih mogu tako do kraja da budu sretni. Zašto se na njezinom užitku nad takvim životom uvijek vidi jedna sjena? Zašto ta sjena ostavlja tako duboke tragove na njezinom licu?

Zašto se žene ni one primitivne, kao i one intelektualne ne mogu da do kraja raduju životu spola kako ga traži slobodna ljubav i zašto to može samo jedan maleni broj. I taj broj ne sačinjavaju ni onaj s najviše duha ni onaj s najviše duše, ni onaj s najviše živahnosti u svojoj čudi.

Nije to jedno neimanje odvažnosti.

Istina je, odgoj mnogo doprinosi svemu tome kako se danas živi. Žena stoji jako pod uplivom odgoja, koji joj se daje u roditeljskoj kući ili koji joj daje majka, i škola. Muškarca odgaja više život, ženu odgaja njezina vlastita majka. Njezin je dakle moral nešto ucijepljeno.

Ali ta činjenica napokon ne dostaje zato, da rastumači taj čudnovati osjećaj poniženja. Baka je odgajala svoju kćerku, i kćerka je opet po istim načelima odgajala unučicu. Da, ali jedna od tih žena bila je jedamput prva, negdje je takav odgoj morao i nastati. Tvrđilo se, da ga je stvorio kapitalizam, i težnja da se žena veže uz imetak. Kad bi to bilo tako, onda bi se one žene, koje više ne veže privatno vlasništvo, jer ga nemaju, onda bi se one odavna već bile oslobodile onim časom, kad su stekle svoj današnji ekonomski položaj.

Žena u svom spolu ne može da uživa onako, kao što uživa muškarac.

Žena u svom spolu vidi jednu tešku i veliku ozbiljnost, nešto što je odviše veliko i neshvatljivo a da bi ona mogla da se njime igra. Žena, kad svijesno osjeća svoj spol, ona ga osjeća i dušom i tijelom, i zato joj je ljubav uvijek nešto što se tiče njezinog cijelog bića, oko čega ne može da bude igranja. U posljednjih dvadeset godina bilo je već više žena, koje su to naglašavale, i koje su o tom pisale knjige.

Na sve to odgovarali su ljudi većinom tvrdnjom da je žena drugojačiji seksualni tip. Zar se zadovoljavate tom izrekom? Pa time se zapravo ništa i nije reklo. Jer ta izreka mogla bi možda razjasniti zašto ona manje trpi od svojega nagona, ali to još ne može da razjasni onu drugu činjenicu. Ne može da poda razjašnjenje, zašto se žena osjeća poniženom u ljubavi, koja ne smije da iza sebe ostavlja tragova, zašto se iza takve jedne ljubavi uvijek čini, kao da je na njoj ostala jedna sjenka.

Velite da je to zato, jer samo dijete može da ispunja njezin život. Pa zašto je to onda tako i kod onih, kojima je život i te kako ispunjen. Zašto je to tako i kod onih, koje se oduševljavaju zvanjem, radom, mislima ili aktivnošću. Tek i kod njih nalazite taj čudnovati osjećaj poniženosti. Tu ipak ne dostaje tvrdnja o drugačijem seksualnom tipu.

Tu mora da je sakrivena slutnja jednoga načela, kojega žena nosi kroz svijet.

Vi ne znate, koliko je tih, koje umiru od tragova svoje ljubavi. Vidjela sam ih kako su umirale bez ijedne riječi prekora

prema društvu ili okolini ili zakonu, koji su ih prisilili da ubijaju dijete i da umru. One su znale da nijesu same u tom umiranju, da su samo jedan broj među mnogima, a ipak nijesu vikale nepravdu. Vidjela sam ih kako su umirale, bez ijedne riječi.

Kao da se je tom šutnjom i tim umiranjem potvrdjivala jedna naslućena istina. Kao da te žene svojom šutnjom govore: „Znamo da tako mora biti i mi smo se pomirile sa svime što nas je stiglo, drukčije i ne može da bude“.

I to bezglasno umiranje tih mnogih, koje umiru od rane, koju su sebi same zadale, a da ih zapravo nije stigla bolest, koje umiru kao iščupane iz života, to je nešto, što kao da priča o jednoj dubokoj velikoj naslućenoj istini, koja je negdje shvaćena. Kao da se tu prije smrti uvidja, da se tu vrši naravna i pravedna posljedica, svega što se zbililo.

Mogli biste reći, da tu žene osjećaju, kao da su kažnjene za ubijstvo, koje su počinile na djetetu, jer ono zapravo živi od dana zanošenja. Tu je dakle ubijen čovjek. Da, ali tu još nije dan dostatan razlog, iz kojega bi se dalo shvatiti bezglasno umiranje. Jer uzmite da se je to dogodilo muškarcu. Uzmite da za ubijstvo nerodjenoga djeteta muškarca stizava smrt. S koliko bi bunjenja umirao taj muškarac. I branio bi se s ogorčenjem tvrdeći, da svaki čovjek mora da ima pravo odlučivati hoće li da ima dijete i hoće li se za nj žrtvovati. Na toj ćete poredbi shvatiti da je to umiranje ipak jedna tajna.

U današnjem spolnom životu ima nešto ponižavajuće. Većina ljudi to uvidja. I muškarac i žena uvidjaju, da je u tom današnjem načinu, kojim se živi, da je tu sadržana jedna bijeda. Muškarac to dakle isto tako znade, kao i žena, ali možda se živi u prevelikoj žurbi, i tako možemo da snosimo tu bijedu.

Da nema te žurbe, i muškarac bi onda više osjećao bijedu svojega spola. Možda bi to osjećao drugojačije, ali osjećao bi sigurno,

Ali i današnja žurba i zaposlenost kojom se odigrava priredni život i borba za opstanak, nisu mogli da spriječe da žena osjeti bijedu svojega spola. Ona ju osjeća više nego muškarac ali stalno je da njezina bijeda nije veća od njegove. I u osjećajima te bijede u borbi protiv nje, koja se očituje u mnogo i mnogo načina u toj borbi čini se da leži početak jednog unutarnjeg oslobodjavanja. Žena se osjeća poniženom u načinu života kojim se to danas živi i ni slobodna ljubav ne daje joj zadovoljstvo, jer

je odviše često ostavlja s pomišlju da tu nešto boli i peče što sjeća na pretrpljeno poniženje.

Ali ne osjećaju to žene zato, jer bi tome bilo povod društvo ili okolina, jer to osjećaju i one, koje stoje van društvenoga zida.

Čudnovata je ta bol koja peče.

Čudnovata je, jer tu žene trpe baš ondje, gdje se ta patnja ne očekuje, tamo gdje onaj koji gleda i ne misli da bi mogao naići na bol. Jer tu se ne trpi ondje, gdje su životne okolnosti zapravo najteže, gdje je najmukotrpnija borba za opstanak. Ne, tamo se snosi i radi i teško se radi, ali ne pati se. Ne trpe one koje bi imale najviše prava da se tuže na svoju sudbinu, kojima je cijeli dan jedan jedini mukotrpan rad za kruh. Da, one trpe onako, kao što podnose oni koji žive od svog golog privrednoga rada. Ali na njima ne vidite ono pačenje od nečega što nagrizava dušu.

Poznajete nju kao što je mi svi poznajemo. Ona je samo jedan tip. Stanuje kod majke i svako jutro odilazi na posao. Teško se radi od jutra do mraka, ali njezino lice ipak nije iskidano brazdama i brigama kao što biste to očekivali. A ona ima da zaradjuje za majku i za dijete. Vi znate da iza njih sviju stoji društvo, koje ono što se dogodilo proglašava nečim na što se nije imalo pravo.

Pa ipak se njih dvoje ne stide ni djeteta ni ljubavi prema njemu. I one obadvije plaču kad to dijete umre, makar se time zapravo rješavaju jedne teške brige, makar će sada bolje živjeti. Pa kad vidite to drhtanje nad djetetom koje je zapravo za njih jedno breme, onda shvaćate da je tu prolomljen zid, kojega je društvo postavilo i da je tu prisutna jedna samostalna volja.

A kraj ove koja snosi svoju brigu, koja nosi najbjednije odijelo, i kojoj na licu niste našli one bore izmorenosti i poniženosti, kraj ove živi drugačiji tip.

Na njoj često nisu tako bijedna odijela. jer ona se brine samo za sebe. Ona obično i ne radi tako teško, jer joj za njezin život toliko ne treba. Pa ipak često se na njoj vidi trag jedne bijede. Ali ta bijeda ne leži na njenoj kući niti je ona nosi na odijelu, ne, ono nešto što leži na njoj, leži na njezinom cijelom biću i kad je gledate čini vam se, da tu nešto plače i trpi.

Svaki duševni doživljaj ostavlja svoje stope u licu onih, na kojima se zbivao. Svaki izvjesni doživljaj ostavlja svoje izvjesne tragove, čovjek bi gotovo rekao isto onako, kao što svaki zvuk

ima svoj izvesni broj titraja. Da nije toga onda bi kipovi svih vremena bili isti, a oni nisu isti po sadržini onoga što ljudi one dobe nose u sebi i što proživljavaju.

Mnogo žena koje danas žive emancipovane ekonomski u slobodnom privrednom zvanju nosi u svome licu nešto, u čemu se zrcali onaj sjećaj, kao da je tu nešto poniženo. Kao da je to nešto što ispija život.

Zašto sve te žene koje žive svoju slobodnu ljubav, zašto one sve tako brzo stare? Zašto kad im tijelo zapravo ostaje nepovredjeno, njegovano i čuvano? One stare i brže stare od onih, koje su ostale s djecom u teškom materijalnom položaju.

Kad pristupite bliže vi vidite sve te crte. One vam govore o tom kako ta žena koja je zapravo obezbijedjena, kojoj zapravo cijeli njezin život pripada, kako ona nije ni sretna ni zadovoljna. To je onaj isti čudni izraz u licu žena, koje privredjuju, za kojega su mnogi tvrdili, da je to dokaz tome da žena nije za privredni rad. Nije to privredni rad koji ju iscrpljuje, nego je to jedan neriješeni njezin problem, koji se tu naoštruje i uvećava.

Zena dakle ovako materijalno oslobođena sa širokom slobodom kretanja, sa slobodnom voljom i živeti u slobodnoj ljubavi, ona nije sretna. To paćenje od spola daje obilježje mnogima za koje vi ne shvaćate zašto je na njima žig bijede.

Jednostavno materijalno oslobođenje ono je ženi dalo donekle mogućnost na slobodnu ljubav, ali time njezin problem uopće nije riješen. Kad gledate u te duge redove žena u privrednom životu, zar onda zaista vjerujete, da su to slobodni individui i slobodni ljudi?

Tu ima samo jedan dokaz. Gledajte one koje žive u bijedi, brigajući se za svoje dijete i tražite u njihovom licu ispaćenost. I gledajte one, koje žive u slobodnoj ljubavi i za sebe. I s ove i s one strane to su dugi redovi. Sve što tamo danomice vidjate, to je dostatan dokaz tvrdnji, da je tu ostao jedan veliki i neriješeni problem.

Teoretski je bila opravdana tvrdnja, da će privredni rad omogućiti ženi pravo na njezin život i da će je riješiti bijede čekanja na brak. Ta bi tvrdnja bila zaista oživotvorena, kad bi tu bile ispunjene dvije pretpostavke. Jedna je pretpostavka, da je žena u sebi riješila problem svojega spola, da je emancipovana unutarnje, da je osviještena sa svim svojim smjerovima, da zna što traži od svijeta. A druga je pretpostavka da su već stvorene mogućnosti, da bi ona mogla svoj život živjeti i izvan zidova

jedne obitelji. Ali te dvije pretpostavke ne stoje, i zato se danas može reći, da privredni rad nije ženu oslobodio kao individuum.

Žena još nije rekla šta ona traži od društva u kojem je postala aktivni ekonomski faktor, nije rekla šta želi kao individuum. Ona je ušla u privredni život, ali to što je stekla, to je jedino njezina sloboda kretanja i samo ta.

I kad promatrate žene u fabrici na radu preko dana, onda vam se mora činiti, kao da je žena tu svoju slobodu kretanja zapravo skupo platila. Po današnjim prilikama, privredni život pruža ženi mogućnost ljubavi ne dajući joj uz to pravo na materinstvo. A žena nosi u svom mentalitetu ugrađeno jedno načelo, koje u takvom životu pati.

Događja se, i događja se to vrlo često, da ona ista koja je voljela čovjeka uz kojega živi i voljela ga toliko da možda i ne bi bila mogla živjeti bez njega, događja se da ta ista žena osjeća, kako joj njezina ljubav nestaje. Kap po kap gotovo nezamjetljivo, ali nestaje. I vi onda slušate onda često očajni krik za djetetom, u kojem leži strah za vlastitu ljubav koja gine. Tu ona najednom opaža, kako ljubav gine, kao cvijet bez vode.

To je sasvim jasno i to drugačije ne može ni da bude.

Za nju je spolni život sam po sebi jedna besmislenost i u tom besmislenom životu, čovjek počinje da ju odbija, jer svaka besmislenost bilo u čemu bilo u mislima, ona umara ona ima na sebi nešto što ubija i volju i energiju i što kao da komadić po komadić krnji dušu.

U svakom besmislenom činu i svakoj besmislenoj misli, čovjek po malo počinje da zamjećuje, da to sve zapravo njega ponižava.

Ima ljudi koji vjeruju, da je spolni život sam po sebi jedna svrha, koja obogaćuje cijelo biće, koja stvara mnogo oduševljenja, svrha koja je tu zbog individua samog i u tome da je zapravo njegov pravi smisao.

(Dä, smisao jednog stanovitog čina uopće nije apsolutna stvar, i ni jedna se smisao jednoga čovjekovog čina ne da apsolutno odrediti). Smisao čovjekovog čina za njega samoga određen je svime onime, što čovjek po svome biću znači, i svojim pozivom kojega mu je to biće postavilo, svojim željama i planovima. Svaki čovjek ima svoj smjer, zato su i različite stvari koje leže na putu toga smjera. Smisao čina određuje se čovjekovim odnosom prema svijetu i ljudima i određuje se za svakoga napose.

Jer jasno je da za onoga, koji je sebi postavio zadaćom da provede neku ideju, za njega može privredni rad, sticanje bogatstva i ugleda da bude nešto besmisleno. A onaj koji radi, koji dan i noć radi, jer bi hteo da stekne bogatstva ili znanje, za njega bi borba za oslobodjenje naroda ili staleža, za njega bi to bilo besmisleno. Tako se na pokon daje razumjeti, zašto se ljudi nikako ne mogu da nagode oko toga, što je to zapravo rad i život koji bi imao smisla. Tek to ne znači, da nema apsolutnih vrijednosti. Da ih nema, ne bi se moglo uopće govoriti o etičkom ili manje etičkom čovjeku. To apsolutno dobro može da bude za izvjesnog čovjeka bez smisla. Apsolutni smisao možda neće moći da bude moguć ni onda, kad se osjećaj solidarnosti medju ljudima i dužnosti prema cjelini, provedu do najvišega stepena. Možda ni onda ne. Može da postoji apsolutno pravedni i nužni čin, pa ipak može da se nadje čovjek, koji će se žrtvovati za svoju ideju, koja će biti van ovoga čina, pa ipak će to biti za njega jedino, što bi moglo da ima svoj smisao.

Slobodna ljubav može da znači mnogo, ali to danas vrijedi jedino za muškarca, a za ženu jedino u nekim intimnim slučajevima i tu su te iznimke ako se iskreno pogleda prilično ograničene.

Može se dokazati, da ta slobodna ljubav za ženu nema smisla, i to se može dokazati iz zakona, kojima je podvržen njezin tjelesni život, može se isto tako dokazati iz svih doživljaja sviju žena, koje prolaze kraj nas. Može se dokazati svakodnevnim životom i onih najneuglednijih i onih najrazvijenijih i onih najsvjesnijih.

Dokaz koji bi se mogao postaviti iz zakona kojima je podvržen njezin tjelesni život, taj koliko je god jasan i neporeciv, on na kraj konca nije mnogo važan, jer svi ljudi nisu jednako ovisni od onoga, što se odigrava u njihovom tijelu i sjene koje život tijela baca na svijest, te nisu u svakome jednako velike.

Ali onaj dokaz iz njihovoga života, iz njihovih radosti i bola taj je važniji, jer je to dokaz, koji izilazi iz njih samih, iz njihove svijesti, iz njihovoga bića. Svaki onaj čin, koji ne leži na putu čovjekovoga smjera, ostavlja po malo osećaj poniženja. U početku je to nesporazum sa samim sobom, a kasnije mu se čini da živi izvršujući nešto besmisleno, stidi se pred sobom i napokon dolazi do toga, da se osjeća poniženim. To može da bude i neizvršeni poziv koji ostavlja sjenu poniženja.

Tako se napokon daje shvatiti da žena dosele uopće nije

rušila pregrade koje joj je društvo postavilo, pregrade koje ju zapravo lišavaju prava na njezin lični život.

Tako se može razumjeti zašto je onaj krik na uzbunu, ostao bez odgovora. Jer tu su žene instinktivno svatile, da to nije krik za oslobodjenjem i da takova uzbuna uopće ne bi bila dovela do oslobodjenja.

Svatile su da oslobodjenje ne leži na tome pravcu,

Klara Dajčova

О ПРАВНОМ ПОЛОЖАЈУ ЖЕНЕ ИЗ 1852 ГОД.

Положај данашње жене на подручју Хрватске и Славоније, по нашем грађанском закону, врло је жалостан — обзиром на данашњи ниво културе, који је далеко већи од онога из доба када је стваран наш закон.

Сваки је закон чедо свога доба. У једном закону, изражава се свакако схватање друштва оног доба и оног времена, када се закон ствара. Наш грађански закон, који и данас вреди у Хрватској и Славонији, проглашен је патентом од 29.-VI 1852. И замислите схватање друштва о правном положају жене из год. 1852. и данашње схваћање? Зар да то схватање од 1852 год. није еволуционирало на боље до данас, када је друштво у сваком другом погледу напредовало и културнијим постало? Ми-слим да јесте. Ето и господа правници, који стварају законе, толико су усавршили своје осећаје према жени, да су је припустили извршавању најидеалнијих а и најтежих друштвених позива — позиву судачком и одветничком. — Жена је, даклем, данас припуштена свима факултетима, може бити, лекар, адвокат, професор, књиговођа и т. д. А не може бити сведоком на једној свичној исправи, а нарочито не на тестаменту! Зар то није апсурд? Друштво мора тражити и неке логике код постојећих друштвених прилика и односа, а то н

неко хаотично стање у данашњим друштвеним односима. Човек из најобичнијег друштвеног слоја и онај чобан од оваца, ако само зна прочитати и написати своје име, само зато што је мушко — може бити сведоком на свакој исправи, и код тестаментa, може бити татором, скрбником а то све не може бити жена па макар и са факултетском спремом. Је ли то логика? То је брука од ло-

gike! Žena ne može biti skrbnik ni svojoj rođenoj deci. Ona mora da se brine za odgoj svoje dece a ne može za imovinu njihovu, tu se već пита skrbnik. —

Данашњу жену видимо колико она помаже држави и брине се око запуштене dece а не може по суду бити именована тутором, јер то не допушта закон од 1852

Жена је прикраћена и у подручју наследног права. Зар није грозно кад данашња наша жена сељачка, трговачка, занатлиска која једнако тече иметак, у случају смрти мужевље, добива само четвртину од иметка, а остало његова родбина, која није у том имала никаква удела. —

И у надлежности жена осећа неправду. Ако је муж надлежан макар и у Африци, а жена овде, и ни корака није макла из наше државе, она не припада овде већ тамо камо је муж надлежан. —

Још има тога у чему је жена грађанским законом од 1852 год. ускраћена.

Што се тиче питања о ванбрачној деци, то је мишљење већине жена да се отац, као и мати имају једнако бринути за ванбрачну као и брачну децу. Нисмо за то, да се тај терет наметне друштву или држави. Искључена су деца којима се не зна за родитеље, за ту децу треба да се брине и друштво и држава да се лепо одгоје, како би што мање било пролетаријата.

Соња Фетерова-Ћук

ZNAMENJA OB POTU

Gibanja, katerim je cilj inednarodni mir in razorožitev, se čvrsto rasvijajo in pridobivajo čimdalje več somišljenikov vseh *kulturnih* državah. Ta stremljenja dobivajo pa tudi v literaturi, ki se bavi z najraznovrstnejšimi vprašanji in ki so v kakršnikoli zvezi z mirovnim gibanjem, vedno novo pomoč in nove sveže vire za propagando. Nekaj najznačilnejših pojavov zadnje dobe z ozirom na mirovno gibanje in literaturo navajam v naslednjem:

V *Haagu* (Holandska) je bila pred kratkim javna debata med vrhovnim poveljnikom holandske armade, generalom Snydersem, ter med profesorjem van Embdenom o vprašanju popolne razorožitve na Holandskem. Van Embden je predlagal v to svrhu

vzpostavitev posebne komisije senata, ki naj prouči zadevo stvarno in stavi predloge parlamentoma. Debata je se vršila med obema nasprotnikoma brez fraz, brez napadov, povsem stvarno in skrajno vljudno, ter je zbidila po vsej državi izredno pozornost. Završila se je tako, da je zmagal van Embden, kot zagovornik popolne razorožitve. Za Dansko in Švedsko prihaja sedaj Holandska kot tretja država, ki resno misli na popolno razorožitev. — V Londonu je zborovala 19. novembra 1924. 1. konferenca, katere so se udeležili: Internacijonalna združitev vojnih nasprotnikov, kvekerji, Internacijonalna liga žen za mir in svobodo ter Zveza sprave. Namen konference je bil, da organizira po vsem svetu gibanje za odpravo obvezne vojaške dolžnosti in da dodpre one, ki odrekajo službo v armadi iz razlogov vesti. Konferenca je sklenila da otvori Internacijonalna združitev vojnih nasprotnikov biro, iz katerega se bo vodilo gibanje. Takoj pa izvede biro sledeče: 1. Izda manifest s podpisi osebnosti internacijonalnega slovesa; manifest se pošlje vsem vladam s pozivom, da odpravijo vojno službo. 2. Propagando po vsem svetu za to, da se postavi vprašanje o odpravi obvezne vojaške dolžnosti na spored razorožitvene konference Društva narodov, ki je določena na dan 15. junija 1925. Ko bo zborovala ta konferenca se priredi internacijonalna manifestacija proti vojaški obveznosti. — Na *Norveškem* so bili pred sodiščem štirje komunisti — dva pravnik, en dijak in en delavec — ki niso hoteli v vojaško službo. Pred sodnikom so izjavili, da je armada razredna institucija, da bi se jim vsled tega lahko zapovedalo neki dan, da morajo streljati na svoje brate in tovariše, a hkratu so izjavili, da se priglašajo v civilno službo za svojo domovino. Sodišče je vse štiri osvobodilo. — Na *pariški Sorbonni* je govoril 22. oktobra predsednik francoske vlade, *Herr ot* in se izjavil brezpogojno za idejo „Panevrope“, za združene države Evrope. 4 novembra je odgovoril minister za zunanje zadeve v Nemčiji, dr. Stresemann, izvajanjem Herriota in se mu popolnoma pridružil, kajti izhodišče za kristalizacijo evropskih držav tvorita Francija in Nemčija. — „*Tragedija Nemčije*“ je naslov knjigi, ki jo je napisal visok vojaški oficir Nemčije in ki je doživela že 3. izdajo. Namen pisatelj je, da kot dober poznavalec politike vodilnih vojaških krogov odvrne nemški narod od lažnega „živijo-patriotizam“. Zlasti je knjiga zanimiva vsled tega, ker razkriva vezi med vojaško upravo in industrijo Nemčije na eni strani, a na drugi strani vezi med nemško in inozemsko indu-

strijo, ki so bile kljub vojni nepretrgane in vedno dobro temperirane. To je dejstvo, ki bi moralo predvsem odpreti oči onim, ki dan in noč ne sanjajo drugega nego o revanžah, imperijalističnih pohodih, neprestanem oboroževanju in povečanju armad. Fr. K. Enders je napisal knjigo „*Lice vojne*“, v kateri jarko osvetljuje „Krinke vojne“, to je one v mamljivih bojah prezentirane fraze, s katerimi se je govorilo narodom in se jih je hotelo prepričati, da je ta najogabnejša kulturna sramota nekaj vzvišenega, posvečenega, napredek in kulturo pospesujočega. Pisatelj navaja tudi izrek bivšega nemškega vladodržca, Viljema II. ob priliki štrajka v Berlinu. Med štrajkujoče so hoteli nagnati gardni polk. Viljem II. je poslal tedaj sledečo hrzovjavo: „Upam, da bo ob nastopu polka obležalo najmanj 500 oseb.“ — Francoski profesor državnega prava in nacionalne ekonomije *Pierre de Lanux* je napisal knjigo, ki se imenuje: „Prebujenje internacionalne etike“, in ki je doživela že tretjo izdajo. Vse svetovnoznane revije se obširno bavijo z idejami, katere razpravlja francoski znanstvenik. Lanux niza v knjigi dejstvo za dejstvom, brez vsake sentimentalnosti, in prihaja do sklepa, da je edino sredstvo za trajen mir med narodi internacijonalni pravni red. Pred vojno so živeli narodi v stanju slučajnega, pravzaprav neresno smatranega internacijonalnega reda, zato je bila eksistenca vsakega naroda do skrajnosti ogrožena. Šele po svetovni vojni se je prišlo do tega, da se smatra vzpostavitev pravil, katerim se morajo pokoriti vse države, za smiselno in uspešno. Vojni ni pospešila nacionalne osamljenosti, temveč jej je zadala smrt. Oni, ki zagovarjajo nacionalno obrambo in odvojenost, so v zablodi; z realnim položajem in razvojem računajo le oni, ki verujejo v možnost internacijonalne federacije. Vojni katastrofa ni uničila ideje sklapanja vseh držav sveta v enoto, temveč jo je postavila v okrožje realne izvedbe. Bodoče internacionalne etike ni treba žele izmišljati, ona je že tukaj, ona prodira sama po sebi, diplomatije jej morajo pomagati. Nositelj internacionalne etike so demokracije. „Nikjer se mi ne odkriva upanje, da bi bilo mogoče obvladati ta svet z drugačnimi sredstvi kakor s sredstvi sile-kakor je to danes in kakor je bilo vedno. Toda pacifistični red, ki samoposebi umevno sloni na sile absolutne večine in red, ki je zasidran v ciljih za materijelno dobrobit, v zakonih in v gotovi internacijonalni etiki... to vse ima večjo vrednost kakor mišmaš svetohlinskega idealizma in brutalnega nasilja, v katerih plovemo.“ O nasprotnikih, ki se protivijo de

mokratsčnemu svetovnemu združenju in o političnih strankah pravi Lanux: „Nasprotniki niso oni, ki zanikavajo to stremljenje ali ga pobijajo, temveč nasprotniki so oni ljudje in one skupine, ki predlagajo drugačno rešitev. Na primer revolucionarji. Ti so logični v svoji protivnosti temu stremljenju, ker to stremljenje jača demokratični red. Ali zdi se mi, da je njihova zanikovalna opozicija zanje bolj razjačujoča kakor pa opasna za stvar, ki jo pobijajo. Volivci hočejo, da se gradi in so nezaupljivi proti razdiralcem. Danes je stranka, ki ničesar ne pričinja, ničesar ne razširja, ničesar ne predlaga na korist internacionalnega reda, zapisana samoumoru. Toda stranka, ki predlaga tudi najbolj enostavne in najbližje mere, da podzida ž njimi etiko mednarodnih odnošajev, ima izglede za trajne uspehe. Kajti obča želja narodov, čeprav želja, ki ni formulirana, a je zato iskrena in čvrsta, gde v stremljenju za internacionalno etiko. Zapreka, ki je uresničenju v napotje, je strah, strah pred resnico, strah pred duhovnim naporom, strah pred obćimi mislimi, ki imajo cilj, strah pred njenimi sencami in posledicami njenih principov, ta strah prevladuje. Svoje upanje opiram na mladino, na one mlade može in ženo, ki se sedaj pripravljajo za svojo nacionalno in internacionalno državljansko existenco: mislim, da jih ne bo obvladal v taki meri duh dogmatične prepravdljivosti z nagnjenjem k paniki kakor njihove prednike in da bodo vključili v službo svojih prepričanj istinsko enakomerno vneto in za duhovno delo enakomeren pogum...“ V „*Novi Evropi*“, reviji, ki izhaja v Zagrebu piše dr. P. Mitrović (Sarajevo) o Novem potu k mednarodnemu zblizanju“ (N. Ev. z dne 21. XI. 1924) Avtor članka govori o koristi, ki jo prinaša medsebojno dopisovanje dece, zbrane v internacionalni organizaciji „Podmladka Rdečega križa“. Mnenja je, da bi bila najboljša ureditev tega dopisovanja sledeča: deca nižjih šol naj bi gojila samo nacionalno dopisovanje, a mladina višjih šol internacionalno. Nacionalno medšolsko dopisovanje naj bi se uvedlo tam, kjer nacionalno ujedinjenje še ni čvrsto, kakor pri nas. Dr. Mitrović pokazuje na Poljsko in pravi: „Videl sem na Poljskem, kako nacionalno medšolsko dopisovanje znatno pomaga pri širenju nacionalnih vidikov med dečo, ki je bila odrastla v treh različnih nacionalnih, kulturnih in državnih sredinah (ruski, nemški in avstrijski). „V nižjih šolah naj bi ostalo tudi dalje kolektivno dopisovanje norma, a v višjih, kjer bi se gojilo glavno internacionalno dopisovanje, naj bi bilo individualno. Poleg dopisovanja naj bi se v korist mednarodnega zblizanja uvedla še

mednarodna izmenjava dece, kakršna postoji že v nekaterih zapadnoevropskih državah. Avtor pričakuje, da bi dopisovanje in izmenjava izoblikovala jako in stvarno internacionalno čustvovanje ter končuje svoja zanimā izvajanja sledeče: „Ako bi se stvorile in razvile žive osebne zveze med šolsko mladino vsega sveta, tedaj je verjetno, da bi ohranili izšolani ljudje poedinih narodov tudi v poznejših letih nekaj od teh zvez in bi tako doprinesli jačanju internacionalnega čuvstvovanja. Medšolsko dopisovanje bi vplivalo najprej na ublažitev notranjih zaprek v enem narodu (plemenskih, verskih, razrednih), a potem prav tako tudi na zapreke med narodi, ker bi ustvarjalo in manifestiralo namesto nacionalnega egoizma čustvovanje dobre volje, medsebojnega zaupanja in simpatij. Pripravljala bi se tako doba, v kateri bi vladala med narodi vsled boljšega poznavanja in boljših zvez večja iskrenost in v kateri bi ne bil, ako bi prišlo do nasprotstev, zadnji apel-kakor je to danes — apel na orožje, nego apel na zdrav razum...“

A. Š.

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ЖЕНСКОГ ПОКРЕТА У САРАЈЕВУ ЗА ГОД. 1923./24.

Женски Покрет — прије Друштво за Просвећивање Жене и Заштиту Њених Права — основано у септембру 1919. год. навршава сада пет година рада.

Служећи истој задаћи према истом програму, просвећујући и подижући неуку жену, друштво настоји, да нашу жену ослободи од многих штетних утецаја и предрасуда, који јој спречавају, да се развије у морално и интелектуално јакога члана друштва.

И до сада су жене оснивале друштва, али се баве искључиво хуманитарним радом. Тек напредне идеје XIX. и XX. века поткопавају темеље многим друштвеним уредбама; друштвени се поредак мења, те и жена револтирана многим неправдама, диже глас у одбрану својих човечанских права.

Нарочито поратна жена у борби за опстанак, напртила је на своја плећа и нове дужности а с тим енергичније затражила је и права, која те дужности изискавају.

У нашој средини био је то нови идејни покрет, који је примљен с једне стране са великом скепсом а с друге као модерна и прелазни хир беспослене жене.

Међутим интензивни рад жене у овом кратком периоду разuverио је многе у свом мишљењу и Женски Покрет заузео је водеће место међу женским друштвима.

Рад друштва у овој години врши се како рекох — према програму из 1919. год. и неким допунама из 1922. при оснивању „Канцеларије за намештање женскиња“.

Просвећивање и заштита је најглавнија задаћа нашег друштва.

Аналфабетски течајеви показали су боље резултате него прошле године. И ако је наш свет неук још је врло индолентан, те је рад на том пољу врло отешчан. Великим заузимањем гђице Даше Круљ и пожртвовношћу наставница успело нам је, да одржимо 4 аналфабетска течаја.

I. течај одржала је у IX. основ. школи г-ђица Симха Салом, свршило је 7 ученица.

II. течај одржала је у IX. основ. школи г-ђица Расема Бисић, свршило је 13 ученица.

III. течај одржала г-ђица Симха Салом у IX. основ. школи свршило 11 ученица.

IV. течај одржао г. Божић свештеник у болници, свршило 20 ученица-ка.

Како г. Божић није примио хонорара, друштво га је примило за свога члана-утемељача.

Ови течајеви нису се ограничили само на читање и писање, него су ученице добивале у тако званом „продужним течајевима“ најелементарније појмове из историје, географије, хигијене и т. д.

Течајеви су се завршавали испитом, где су присуствовали и изасланици власти.

К тому је друштво расписало натјечај, да ће хонорисати оне течајеве, које држе друштва друга, ако у њима има и жена.

Тако смо имали и 3 хонорарна течаја, које је „Просвета“ одржала а друштво их је хонорисало.

Шегртски течајеви: Друштво се заузимало код г. Коренића, да се уз мушке шегртске течајеве отворе и женски.

Иницијативом друштва основана су на овдашњој стручној школи три оделења течаја, где су настављале учитељице овдашње стручне школе.

У одељењима је било 30—32 ученице.

Домаћичке школе: Да би се и наша села, која много пате од незнања и разних предрасуда — придигла из тог неподносивог стања, друштво је посветило нарочиту бригу домаћичким школама.

У првом реду сакупили смо од наших вредних трговаца сав прибор за две домаћичке школе. Касније смо ступили у преговоре са „Просветом“ и у Пазарићу смо требали основати домаћичку школу. Преговарале су наше две чланице са тамошњим свештеником. Поред најбоље воље, ради слабих просторија и недовољнога броја ученица морали смо одустати и обратити се на Пале.

Министарство Просвете није нам овде доделило учитељицу него је само отворило ову школу. — Тако нам је ова година прошла у припремама и преговорима, што мислимо у идућој надокнадити.

Предавања:

Идеје Женског Покрета пропагирале смо и живом речи. Овогодишња предавања била су више интелектуална него популарна.

У прошлој години одржан је циклус предавања о моралном и физичком одгоју детета као упута матерама, дочим овогодишња предавања баве се искључиво о жени.

Јавна предавања држана су овим редом:

Г. Петров: Човек и жена.

„ „ Жена као зидар живота.

„ „ Нова жена.

Г-ђа Радунка Чубриловић одржала је два предавања.

О „праву гласа“ и „О феминистичкој Алијанцији“.

Иза предавања г. Петрова, друштво је приредило једну чајанку у хотел Централу.

За време школских празника одржала је г-ђа Р. Чубриловић у Макарској предавање „О Женском Покрету“ и позвала тамошње жене, да оснују Женски Покрет или Женски Клуб.

Осим ових предавања одржана су и предавања у учитељској школи међу приправницама.

Предавања су одржале г-ђе:

Јованка Чубриловић: Разматрања поводом чланка о лепом животу од Делфе Иванић.

Љуба Хибијанац: О народном везиву.

Најзад одржала је г-ђа Јованка Чубриловић за време конгреса Женског Савеза једно исцрпиво предавање:

„О раду женских друштава У Босни и Херцеговини“.

Друштво је одштампало некоја предавања и шаље их на захтев и у провинцију.

У Фочу послато је предавање „Социјални положај жене и Женски Покрет“ од г-ђе Јованке Чубриловић, које је одржано 1920. год. на социјалноме течају.

Да би друштво за своја предавања имало приручне књиге, још је у прошлој години пројектирана књижница у коју ће се скупљати, књиге које се баве женским питањем, затим књиге списатеља жена а и друге књиге литерарне и научне вредности. — Књижница је основана, како смо прошле године јавили — даровима наших књижара а одређена је ставка од 1000 дин. за обнављање књижнице.

У овој години узете су књиге Bebel: *Žena i socijalizam*, Bücher *Frauen-Frage, Mann und Weib*, Keller: *Die Geschichte eines Lebens*. Осим ових добило је друштво од Здравственог Одсека 50 комада „Мати и дете и нега одојчета.“

Друштво је још откупило 100 примерака предавања г. Пере Слечевевића: „Улога жене у нашој култури“ а добили смо брошуре „Жена и право гласа“.

Економско стање много доприноси култури и напретку. Обезбеђен човек може удовољити свим друштвеним обавезама, док многима свакидашња борба за хлеб исцрпљује сву енергију.

Друштво је мислило и на незапослене жене и основало „Канцеларију за ~~наметпање~~ *наметање* женскиња“.

Канцеларија је била скопчана са многим потешкоћама и многим новчаним средствима.

Кад би канцеларија имала своје просторије за привремено смештање молитељица, тек би онда одговарала својој правој сврси.

Из тих разлога канцеларија је била затворена од 1./VII. до 12./XII. 1923.

За то време обратили смо се Министарству Социјалне Политике, да нам дозначи једну добивену кућу од немачких репарација. У исто време и Здравствени Одсек дао нам је једну бараку на употребу, али како још до сада нисмо добили земљиште за смештање куће то и те просторије стоје неискоришћене.

Како нам је из Београда јављено, да поновно отворимо канцеларију и пошаљемо прорачун, јер ће држава дати Ж. Берзу Рада женским друштвима а она ће их финансирати — то смо

на 12./XII. отворили канцеларију и добили припомоћ 2000 дин. од Женског Покрета из Београда, док се ствар уреди.

Међутим ствар је у Београду запела и друштво је и на даље издржавало канцеларију из својих средстава за време од 12/XII. 1923—30./V. 1924. прошло је кроз канцеларију 10 намјештеница и 76 послодаваца.

Од ових пријављених намештено је 48 уз повољне услове.

Канцеларија ради и са провинцијом т. ј. прима намјештенице за намештење а такођер шаље исте и у провинцију на службу.

Плаће за ово време издато је водитељици канцеларије г-ђи Ружи Плазник 3850 дин. Подворкињи канцеларије издато је 240 динара.

Добровољних прилога од послодаваца примљено је 224 дин.

Уписана су у канцеларији 3 нова члана друштва, већина послодаваца уписана су раније.

Ингерес за ову канцеларију довољно је проширен у јавности што доказује потражња за намештенице од стране некојих завода, институција и приватних фамилија.

Било је потражње од Државне Болнице у Сарајеву, Дечијег Дома у Рељеву, Манастира у Озрену, Просветног Конвикта у Сарајеву, те разних предузећа.

Осим намештања друштво настоји и оспособити жену да сама привређује.

Шиваћи курс у Какњу: отворен је прошле године али је у овој години завршен. Курс је водила г-ђа Савка Ристић и испословала је од Рударске Управе просторије и светло. Друштво је послало учитељицу и побринуло се за потпоре. Курс је добио од Министарства Трговине и Обрта 1.000 дин. и 600 дин. од Трговачко-Обртничке Коморе.

Уписано је 20 ученица а изучило је и кројење 12. Курс се је свршио са малим дефицитом, који је друштво подмирило. Успех је био веома задовољавајући а овоме су допринеле највиђеније г-ђа Савка Ристић и г-ђица Чавркапа.

У овој години понудио се и Теслић да и тамо отворимо шиваћи течај. Како моментано нисмо имали учитељицу остављен је и течај за идућу годину.

Друштво ове године није имало никакве припомоћи осим 2000 дин. од Министарства Просвете за аналфабетске течајење. Градска опћина такођер је обећала потпору али то још није учинила. Да би се прекрили неки изванредни издатци, скупљале су

потпоре по банкама ове г-ђе Мара Стојановић, г-ђица Реквен, Др. Стака Бокоњић, Др. Катица Јакшић. Скупљено је свега 2200 дин. Прилагачима и сакупљачима изражава се овим путем велика захвалност.

Досадашњи рад друштва који наведох, био је просветно-културни и рад на економској заштити жена. Међутим је друштво преузело на се и правну заштиту жене, настојећи, да донекле исправи погрешке, које је друштвени живот жени нанео.

Полицијска Дирекција обраћа се у свим важнијим случајевима на друштво и солидарише се са његовим закључцима.

Малољетне девојчице, које стоје под њиховом паском упућују се друштву а друштво настоји, да их отпреми у Поправитиште.

Такођер су се обратиле и многе жене из провинције за алиментацију, а те ствари водили су са успехом Др. Богдан Видовић и Др. Цистлер.

На конгресу Женског Савеза изнео је Женски Покрет неколико предлога, да би се укинули или поправили њени закони који већином погађају жену.

Предлози су ови:

1.) Укидање целибата за учитељице у Босни и Херцеговини, где се још примењује Закон 28. чл. Закона од 29./III. 1913.

2.) Предлог о измени закона о пензијама удовица државних чиновника чл. 153.

3.) Предлог за измену закона о скупаринским доплатима чл. 38.

4.) Уредба о додацима на скупоћу од 10./IV. 1924. чл. 9. и чл. 11.

5.) Постављање жена — професора за директоре женским школама.

6.) Припуштање жена свима позивима.

7.) Укидање јавних кућа — оснивање државних амбуланата и увођење полицијских асистентица.

Предлог, да Управа Савеза издаје један лист као орган свих савезних друштава.

Даље је друштво суделовало при оснивању политичке Алијанције у Љубљани где је суделовао и наш делегат.

Друштво се нашло у раду и на хуманом пољу у приредби Дечијег Дана и слично.

Иницијативом Друштва конституисано је и Друштво „Цвијета Зузорић“ којом приликом смо приредили и чајанку са предавањем и концертом.

Предавао је г. Палавестра „О Цвијети Зузорић“ а концертни део изводила су г.г. Меншик, Лукинић, Кофман и Винер.

Чист приход те чајанке износио је 1788 дин.

Сав овај рад Друштво је извршило у време од 24./VII. 23. до 30./VI. 924. за то време одржано је 46 седница. Скупштина је требала бити у јулу али је због разних околности одгођена за 17. о. мј. Од важнијих промена у Управи је одступ председнице.

У овом кратком пето-годишњем периоду са малим средствима али са великом и јаком вољом, настојали смо, да што свестраније разгранамо рад Друштва, постигнемо резултате према уложеноме труду.

Наша је жеља да нас сви у томе раду помогнете како би скорије видели жену ослобођену, лажних предрасуда, свесну својих дужности и права, које јој неминовно скоро будућност носи.

Војислава Јанковић.

Сарајево, 16. септембра 1924.

Л И С Т А О Д Б О Р А

Председница: Јованка Чубриловић,

Подпредседница: Радунка Анђелковић-Чубриловић,

I. Тајница: Јела В. Остојић,

II. Тајница: Савка Бујић,

I. Благајница: Драгица Корач,

II. Благајница: Мара Стојановић.

О Д Б О Р Н И Ц Е

Др. Стака Боконић,

Даша Круљ,

Зора Илић,

Др. Катица Јакшић,

Љубица Станковић,

Стефанија Хромић,

Милка Брујић,

Вукосава Илић,

Нина Јуричић,

Др. Мара Куртовић,

Др. Маша Живановић,

Војислава Јанковић,

Касија Јеремић,

Митра Морача,

Лијерка Павичић,

Фата Карић,

Шефика Бјелавац,

Вида Чубриловић,

Јагат. Танкосић,

Мица Поповић,

Н А Д З О Р Н И О Д Б О Р :

Теодора Шушљић, Радојка Шилјак, Г-ђа Реквен, Г-ђа Миџић.

БЕЛЕШКЕ

45. *Kongres Internacionalne abolicionističke federacije.* — Održan u Štajerskom Gacu od 22—24. septembra o. g. Svrha i cilj abolicionističke federacije jeste, da se prostitucija, kao zakonska ili trpljena institucija sasvim dokine. Abolicionistička federacija, stoji na stanovištu, da je administrativna organizacija prostitucije zdravstvena zabluda, socijalna nepravda i moralna rugoba, koja uništuje svako pravo i dostojanstvo ljudsko. Zato se svim silama zalaže za ukinuće prostitucije.

Na dnevnome redu ovoga kongresa bila su sledeća pitanja:

1) Kakove se posledice zapažaju u zemljama, koje su dokinule reglamentaciju?

2) Kako da se praktički sprovede prelaz iz reglementarističkoga sistema u sistem, koji odgovara pravednosti i znanosti?

3) Jesu li veneričke bolesti jednake ostalim zaraznim bolestima?

Referent univ. Prof. dr. Dühring naglašava, da u onim zemljama u kojima je prostitucija dokinuta nitko živ više ne misli na to, da ju ponova uvede. Prvo je pitanje — nadovezuje govornik; — Da li je prostitucija zločin. Ako jest, onda mora i muškarac biti predveden jer za prostituciju potrebni su dvoje muškarac i žena. Suzbijanje veneričkih bolesti higijensko je pitanje, suzbijanje prostitucije jest socijalno pitanje. Nesmisao je tvrditi, da je prostitucija glavno vrelo polne zaraze. Ona je samo jedno od vrela. Ima samo jedno protusredstvo za suzbijanje prostitucije, a to je dobar odgoj mladeži. Imade i zakona o zaštiti mladeži. Ali ovi se u prvom redu odnose na mušku mladež, a ne i na žensku. Jednako pravo za oba pola i u pogledu morala, to je veoma važno. Mladež ne spada pred policiju, nego u uzgojni dom. *Sud i policija nisu još ni jednog čoveka popravili.* Za one, koji ne mogu da stoje na vlastitim nogama, treba da se drugi pobrinu. Devojke, koje se odaju prostituciji velikim delom spadaju među one, koji ne mogu da stoje na vlastitim nogama. To su obično deca hereditarno opterećena, koja ne mogu da odgovaraju za svoje grehe. Za ove treba domove, a ne policajne knjižice, koje im se silom uguraju u ruke pri prvom prestupku, dok muškarac, koji je to skrivio prolazi nekažnjen i čist.

Delegat Rusije dr. Goldman misli, da je koren prostitucije u socijalno-ekonomskim prilikama današnjice. Kad se to iz te-

melja promeni, nestati će i prostitucije. Treba i odgoj primeniti današnjim prilikama, naročito seksualni odgoj mladeži. On predlaže u ime ruske delegacije sledeću rezoluciju:

1.) Potpuno ukinuće prostitucije 2) Socijalno-ekonomsku jednakopravnost žene, kao preduvet za suzbijanje prostitucije 3) Suzbijanje prostitucije je u prvom redu zadaća države. Odnosno državna nadležstva potpomognuta javnim, radničkim, a u prvom redu ženskim radnim organizacijama imaju uz medjusobnu potporu i saradnju da provode suzbijanje prostitucije.

Ha kraju debate u kojoj su svi govornici bili jednodušnog mišljenja, da reglementaciju treba dokinuti, primljena je po kongresu sledeća rezolucija:

„Referenti i govornici iz 25 država, koji su sudelovali u diskusiji, raspravili su svestrana pitanja stavljena na raspravu na 45. kongresu E. A. L. u Gracu od 22—24 septembra 1924. g.

I. O posledicama koje se zapažaju u zemljama, koje su dokinule reglementaciju. Svi su delegati na temelju iskustva potvrdili, da dokinuće reglementacije nije a) zdravstvene prilike nikako pogoršalo b) nije javni poredak narušilo, niti c) prostituciji pogodovalo. Nasuprot: Saglasno je naglašavano, da je ukinuće reglementacije prostitucije u sva ova tri stanovišta dokazalo jasno, da se situacija poboljšala.

II. Pitanje o prelazu iz reglementarističkog sistema k sistemu koji odgovara pravednosti i znanosti. Posle kao i pre, prožeti uverenjem, da socijalno ozdravljenje za kojim težimo, mora odgovarati dvim temeljnim principima i to a) poštivanje časti svakog ljudskog stvora b) jednako pravo za svakoga — kongres odbacuje svaki zakon, odnosno svaku naredbu, koja se odnosi samo na prostitutkinju. Kongres izjavljuje, da je jedino uspešno sredstvo, koje dolazi u obzir da se izleči fizičko i moralno zlo, odgoj, naročito zaštita mladeži u najširem smislu. Dalje, zagovara kongres slobodni sistem lečenja veneričkih bolesti.

II. Veneričke su bolesti jednake ostalim zaraznim bolestima. Moderna znanost ide za individualizacijom zaraznih bolesti. Iz toga proizlazi, da se pri lečenju veneričnih bolesti ne smije nikoga siliti na lečenje, dakle se odbija prijava zaraženoga i svaka prisilna lekarska pregledba osoba sumnjivih sa veneričkih bolesti.

U interesu je nas žena, da propagiramo ideje abolicionizma i skinemo žig sramote i ropstva, koji prostitucija baca na naše nesretne sestre.

Adela Milčinović.

Изборно право у Бразилији. — Бразилијански парламенат дао је женама активно и пасивно изборно право и за председништво.

Полишичка права жена у Маџарској. — У Маџарској жене имају изборно право. Али женско изборно право много се разликује од мушког изборног права. Мушкарац гласа са 24 год. и четири разреда основне школе, жена са 30 година и шест разреда основне школе, мајка од троје деце и академски образована жена стичу право гласа и пре 30 год. По новом предлогу општинског закона жене ће имати општинско право гласа у престоници, али само активно. Савез маџарских женских друштава уложио је протест, одржавао је протестне зборове, упућивао петиције влади и законодавцима, и нада се да ће за општинске изборе добити и активно и пасивно право гласа.

† Mme de Witt-Schlumberger. — Прва председница Интернационалне Алијанције за Женско Право Гласа, позната француска феминискиња, умрла је 23 октобра т. г. у својој кући у Нормандији.

Када је своју дужност у породици извршила, подигла своју децу до пунолетства, она је почела да се бори за право жене. Неуморно је радила пуних 30 година на челу Феминистичког Покрета у Француској и умрла је у моменту, када напор француских феминискиња очекује да ускоро види своју победу.

Француске Феминискине смрћу г-ђе Schlumberger претрпале су велики губитак, а њене интернационалне сараднице задржаће је у најлепшој успомени.

Обреновачка Женска Подружина за Женски Покрет. — Схватајући потребу излагања нашег јединог женског листа „Женског Покрета“, а познавајући велику борбу око одржавања листа, обреновачке жене дошле су на помисао да из својих скромних средстава помогну наш лист одређујући му годишњу помоћ од 200.— дин.

Управа Женског Покрета примила је ту вест с највећим задовољством и топло поздравила те свесне жене изјављујући им своју благодарност.

„Дом за усамљене жене“. — За успомену 25-то годишњице „Централног Удружења Чехосл. Жена“ на свечан начин отворен је 28 п. м. у Прагу „Дом за усамљене жене“.

Посланица г-ђа Е. Пуркинџа одржала је говор о значају тог дана, као успомену на агилан рад женских удружења.

Дом има 40 одвојених соба, врло лепих, хигијенских, са централним грејањем. Простране сале, трпезарије и читаонице су пријатне и ведре и тиме боравак у тој купи чини пријатним и тихим, како и назначује у вестибилу намештен кип: „Мир и старост.“

Ženska stručna škola u Modriču. — У мјесecu августу год. 1923. основала је међу нама г-ђа Desanka Plavšić друштво „Kolo Srpskih Sestara“ и оставила нам главну идеју, да то удружење оснује чим прије „Стручну школу“. Vodjenjem, stalnim upravljanjem и bodrenjem г-ђе D. Plavšić, ми смо енергично и радиле, да замисао, који је убацила међу нас г-ђа D. Plavšić приведемо у djelo и запалимо прву лућу свјетлости у забачено bosansko мјестанце, као што је наша Modriča и оснујемо ту стручну школу. Од какве је велике важности оваква једна установа у нашем мјесту, гдје има на стотине дјевојчица без стручног и школског образовања и гдје нема ни жељезничке пруге разумеће најбоље народни пријатељи, којима лежи на души непросвећеност нашег народа.

Škola је отпочела рад 1. новембра 1924. год. У школи је уписано одмах 40 ученица. Рад у школи организовала је D. Plavšić изradila је правила за ученице, sastavila билансу прихода и rashoda, како би се школа могла издржавати и умолила liječnika gosp. Dr. Marka Maglova да узме уčešća у nastavljanju, те стручну učiteljicu Micu Cerić, која će predavati у школи. За прву godinu осим стручног znanja у vezu и šivenju, učiće ученице теорију кројенја и higijenu.

D. Stokić

Ilustrovana Omladinska Biblioteka. — Vodjena жељом да našoj омладини, пружи низ најбољих и најzanimљивих приповиједака pokrenula је Knjižara Z. u V. Vasića, Zagreb *Ilustrovanu Omladinsku Biblioteku* која će у divno опремљеним, већином нескраћеним изданјима и у одличним пријеводима donositi сва она djela која су се и код страних великих народа pokazala као најпodesнија за омладину и postala *klasična djela omladinske književnosti* Biblioteka će izlaziti у knjigama од 15 - 30 штампаних tabака и биће украшена великим бројем ilustracija.

Gotova је прва knjiga те biblioteke: H. Sienkiewicz, U pustinji и prašumi, превод Julija Benešića.

Е В А Д Н А

„Хоћемо ли“ упитао је Дијаволо.

„Хоћемо, одговорила је Анђелика али не зато што је он некакав над војвода већ стога што смо ми Евадни обећали једну песму, па јој се можемо сад одужити“ додала је она са чисто британском независношћу.

Принц се усиљено насмејао.

„Шта да певамо? упитао је Дијаволо седајући за клавир. Његово је било да свира пратњу.

„Можемо“ „Тату“ одговорила је Анђелика.

„Шта вам је то“ „Тата“? упитала је Леди Аделајн застрашено.

„Нешто врло лепо, иначе не би пошла за њега“ одговорила је Анђелика. „Почни Дијаволо, ако погресиш, добићеш шамар“.

„Ако будете дрски, госпођице, избацићу Вас напоље“ одвратио јој је Дијаволо.

„Почињете једном“ опоменула их је оштро Евадна, стрепећи да не дође до боја.

У истом тренутку чуо се гласан смех Принца, кога је изгледа све ово забављало: тиме је био скинут један велики терет са срца свих присутних и понашање близанаца појавило се у новој и пријатној светлости:

„Тата—Тата—Тата“ певали су они „Тата каже, да смо ми мали ђаволи! Ми то јесмо, јесмо, јесмо и бићемо докле год је века и света“.

„Ја сам само једна иверка“ Дијаволо је уметнички извијао, „ја сам само једна иверка“.

„Ти си само једна иверка — ти си само једна иверка“ Анђелика је одговарала.

„Ми смо обоје само иверке“ заједно су продужили, иверке едног старог, старог стабла! Као што је и било у почетку света, јесте и сада и биће увек док је год века и света, амин!

„Последњу си реченицу певао у молу, ти, тупавко!“ узвикнула је Анђелика.

„Не могу и да свирам и да певам“ бунио се Дијаволо.

„Идућег пута ћеш рећи да не можеш да једеш и да дишеш“ одговорила му је она повукавши га за косу.

„Зашто си сад то урадила?“ упитао је он.

„Да те разбудим“ био је њен одговор.

„Да ли су они увек оваки“ обратио се све више зачуђени принц, оцу ових несташка.

„Ово још није ништа“ простињао је мистер Хамилтон Уелс.

„Ништа, кад се ту не би назирале искре генија“ љубазно је приметио принц.

„Захваљујем Вам“ одговорила му је Леди Аделина уздишући. Такве реченице мени врло много годе али ми увек не дају много наде. Више бих волела да сам на чисто стим да су моја деца само неваљала и да све своје време употребим на то да их што је могуће више доведем у ред, пре, но да ласкам себи и да у њима има нечег великог и да им ослањајући се на то убеђење само повлађујем и још више помажем да се код њих учврсте мане, које би требало строго угушивати.

„Имате потпуно право“ рекао јој је г. Фрајлингџ „али ипак зато, бићете у стању да од овог дечка доста извучете, или се ја много варам. А што се тиче Анђелике, е, она кад буде била глава своје сопствене куће, сва ова њена оштрина и одлучност добро ће јој доћи. Али учите је вођењу куће, Леди Аделина, то је за њу врло важно“.

Евадна је седела близу свог оца, не учествовајући у разговору али пажљиво пратећи сваку реч; и Леди Аделина која је случајно тог тренутка у њу погледала, спазила је нешто што јој је дало повода да „дуго мисли и премишља“. Еваднино лице опомињало је на типове старог Египта. Њене очи су биле дуге и на погледу ситне, али у ствари не такве; навика коју је имала да их држи полузатворене давала је погрешан појам о њиховој величини и у исти мах скривала је такође дубину њиховог погледа, који је био необично оштар. У тренутцима узбуђења отварала би их изненада широм неочекивано и тада би оне чиниле утисак нечег необичног и дивног. У таквом једном пролазном раздражењу баш у тренутку када је Фрајлингџ изговорио своју последњу примедбу, поглед Леди Аделине пао је на Евадну. То је био један обичан зрак светлости који је Леди Аделини открио Евадну као што севање муње у тамној ноћи може да нам открије какав добро познати предео. Видела је што је и очекивала да види, али сад сасвим преображено; и видела је нешто изван тога што није очекивала да види, и то све нити је могла да схвати нити пак да заборави. Дотле је о Евадни мислила као о једној милој, мирној девојчици, са ничим особеним у себи, од ове вечери променила је то своје мишљење, наслуђујући нешто,

али чекајући да сазна што више. Евадна је тада била у осамнаестој години, али још није била изашла у друштва.

Глава VII

Г-ца Ортон Бег, била је сестра г-ђи Фрајлингеј а Еванди нека врста божанства. Г-ђе Фрајлингеј је била плава, дежмекаста, блага, поводљива, обична, мати осморо деце. Г-ђа Ортон Бег је била удовица, није никад имала деце, била је висока, витка, искрена, ћутљива, одлучна и њежна, Г-ђи Фрајлингеј је недостајало дубље познавање интелектуалног живота и није умела да саосећа; код г-ђе Ортон Бег било је сасвим супротно, и она и Евадна разумевае су једна другу и често би заједно ћутале, свака живо осећајући присуство друге.

Кад се Евадна попела у своју собу оне вечери, коју су близанци својим певањем добро обележили, почела је да размишља о свему што је тог дана преживела. Узела је свој омиљени „Бележник“, испунила у њему целу једну страну и кад је хартијом хтела да покупи мастило са слова, неко закуца на врата.

„Уђи теткице“, одговорила је она на тај, њој добро познати знак, и г-ђа Ортон Бег уђе огрнута дугом, меком, белом, собном хаљином.

Евадна примиче к ватри једну наслоњачу за њу.

„Седи теткице“ рече јој она, уживај мало. Вечерас си се задоцнила. Бојала сам се, нећеш никако ни доћи“.

Г-ђа Ортон Бег, кад год би се бавила у Фрајлингеју имала је обичај, да свако вече сврати у Еваднину собу, мало са њом поразговара или поћути крај ватре, пре но што једна другој пожеле лаку ноћ.

„Да ли сам те икад изневерила?“ упитала је она смешећи се,

„Не, никад. Али сам овај пут страховала да те тај дебели страни принц није само за себе задобио. Он те је издвојио од целог друштва и све време ти указивао једну нарочиту пажњу ја сам била љубоморна“.

„Љубоморна! та није било потребно, јер се он издвојио самном једино стога да би о теби говорио. Налази, да си ти једно дивно дете. Допала си му се“.

(Наставиће се)

ПРЕТПЛАТИТЕ СЕ

ОД 1. ЈАНУАРА 1925 НА

**СРПСКИ
КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК**

НАЈСТАРИЈИ, НАЈУГЛЕДНИЈИ И НАЈРАСПРО-
СТРАЊЕНИЈИ ЈУГОСЛОВЕНСКИ КЊИЖЕВНИ
ЧАСОПИС.

УРЕДНИК:

СВЕТИСЛАВ ПЕТРОВИЋ.

РАНИЈИ УРЕДНИЦИ:

БОГДАН ПОПОВИЋ, Д-Р ЈОВАН СКЕРЛИЋ, ПАВЛЕ
ПОПОВИЋ, СЛОБОДАН ЈОВАНОВИЋ И Д-Р ВО-
ЈИСЛАВ М. ЈОВАНОВИЋ.

Излази двапут месечно, у свескама од осам-
десет страна, уз сарадњу свих најпознатијих
наших књижевника и научника, и даје слику
целокупног духовног живота у нашој земљи
и иностранству.

Годишња претплата 180 динара; полугодишња,
90 динара; тромесечна, 45 динара

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:

АДМИНИСТРАЦИЈИ

СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ГЛАСНИКА,

9, СКОПЉАНСКА УЛИЦА, БЕОГРАД.

МЕД

**ЗАБЛАЋЕ
ЧАЧАК**

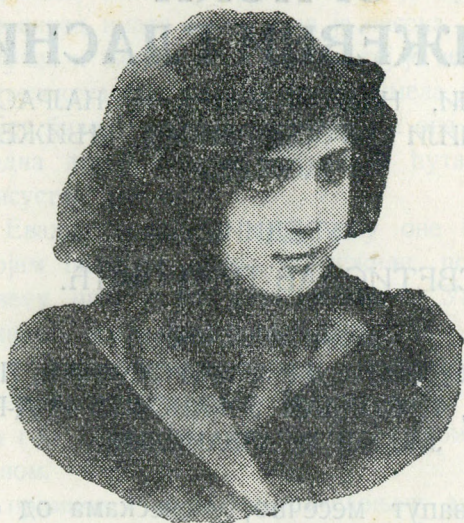
првокласни, са сопственог пчеланика шаље на доплату у
кантама од 3, 5, 10 и 20 кг. по цени 25 дин. од 1 кг.
Кантице и поштарина на терет поручиоца. Горња цена
меда важи до марта.

М. ГЛИГОРИЈЕВИЋ,
УЧИТЕЉ.

Жарко С. Лалковић и Брат

Законски заштићена марка

Платно „Љиљана“

искључиво продаја
само у трговини
Жарко С. Лалковића и Братиа
за целу Југославију

Платно „Љиљана“ Лалковић израђује у својој режији, закупивши неколико разбоја у највећој енглеској фабрици. Првокласна сировина је добављена са америчког тржишта и благодарећи овој манипулацији Лалковић продаје најјевтиније и најбоље ПЛАТНО

Сваки комад платна „Љиљана“ носи своју заштитну марку законом заштићену. Платно „Љиљана“ продаваће се само у радњи Лалковића по утврђеној цени.

**УВЕК НА СТОВАРИШТУ
ПЛАТНО СВЕ ШИРИНЕ.**

Г
А
Л
А
Н
Т
Е
Р
И
Ј
А.

М
А
Н
У
Ф
А
К
Т
У
Р
А.

Краља Милана 69   БЕОГРАД   Телефон 17—80

Штампарија „СКЕРЛИЋ“, Краљ. Наталије 12.— Телефон 7-11